

Філософські основи бізнесу

Актуальність дослідження: На даний час тема бізнесу дуже актуальна. Бізнесова діяльність дуже поширена, але мало хто задумується з якого часу виник бізнес і що лежить в його основі. Термін «бізнес»- не був відомий людству, пізніше запозичений з англійської мови, а управління і підприємництво вже мало свою багатовікову історію і спиралось воно на методологічні і світоглядні основи, сформульовані античними мудрецькими-філософами. Ними були створена своєрідна теоретична парадигма, в межах якої здійснювались взаємовідносини між людьми в процесі матеріального і духовного виробництва. Змінювалась епоха — формувались нові філософські основи в системі бізнесу.

Існує безліч філософських питань і одне з них: "Яка ж філософія повинна бути в основі бізнесу? "Питання поставлено цілком логічно, але погодьтеся з тим, що з-поміж безлічі філософських напрямків, які існували і існують впродовж майже трьох тисячоліть на теренах Європи, не було і немає жодного, який би в тій чи іншій мірі не був пов'язаний один з одним. І це при тому, що один з них тяжіє до раціоналізму, другий — ірраціоналізму, третій — до інтуїтивізму і т. д.

В певні історичні періоди у філософських основах бізнесу може домінувати, наприклад, раціоналізм, але поряд з ним "співіснувати" емпіризм, інтуїтивізм тощо. Аналізуючи сучасний бізнес, ми бачимо, що сьогодні в ньому міцно вкорінилися ідеї "філософії життя" і персоналізму, неотомізму і гуманістичного психоаналізу, прагматизму і екзистенціалізму[3,с.25-36].

Діяльність людини в суспільстві обумовлена певними філософськими засадами. Особливо виразно це прослідковується у таких сферах буття, як управління соціальними процесами, підприємницькою діяльністю бізнесових структур. Управлінець, бізнесмен у своїх діях, як правило, опираються на певні філософські засади. При цьому іноді людина навіть не помічає цього. Як свідчить практика управлінського процесу і підприємництва, успішною діяльністю суб'єкта економічної сфери є та діяльність, яка усвідомлена бізнесменом з філософських позицій. Філософія в її загальному плані вивчає відношення "людина — світ", тоді як предметом філософії бізнесу є вивчення методологічних та світоглядних засад організаційних процесів суспільства та творчих, філософських підходів у вирішенні конкретних проблем управління виробничою і невиробничою сферами діяльності людини[1,с.5].

Об'єкт: бізнес - одна з головних сфер філософських роздумів.

Предмет: міркування філософів щодо основ бізнесу.

Метою: дослідити початок виникнення бізнесу, основу бізнесу із сторони філософів.

Завдання:

- визначити, коли почав розвиватися бізнес;
- визначити філософські основи бізнесу;
- визначити думки філософів стосовно основ бізнесу.

Стан дослідження проблеми:

Початки бізнесової діяльності датуються 3-4 тисячоліттями до нашої ери. Вже в ті далекі часи відбувався активний обмін продуктами виробництва між пастушими і землеробськими племенами та ремісниками і землеробами на засадах конкуренції між окремими виробниками з метою отримання прибутку. Цивілізація утверджує поділ праці і разом з тим створює клас купців, які лише частково або взагалі були не заангажовані в сфері виробництва, а займалися продажем і купівлею продуктів.

В кінці 19-на початку 20 століття в Північній Америці виникає філософський напрям, який отримав назву прагматизм (від гр. pragma — дія), основні положення якого були сформульовані американськими вченими — логіком і математиком Чарлзом Сандерсом Пірсом (1839-1914рр.) та психологом Вільямом Джеймсом (1842-1910 рр.). Згодом основні положення прагматизму розвинув філософ, педагог і психолог Джон Д'юї (1859-1952 рр.).

Він, почавши з прагматичної інтерпретації логіки і теорії пізнання, в наступні десятиріччя надавав прагматизму інструментального, прикладного значення. В такому вигляді прагматизм став філософською основою спочатку американського, а згодом і в усіх розвинених країнах, підприємництва і бізнесу.

У гносеологічному аспекті прагматизм мав двоякий характер: з одного боку, це був метод, а з другого — це теорія істини.

1. Прагматизм як метод. Пірс, Джеймс та ін. вважали, що коли в процесі філософського дослідження ми, спираючись на різні принципи, отримуємо один і той же результат, то це є свідченням того, що між цими положеннями (принципами) немає суттєвої різниці, відмінність тільки в словах. У всякій дії в бізнесі, доводили представники прагматизму, важливим є результат, спосіб же його отримання є справою другорядною і навіть треторядною. Проте, коли мова йде про результат дії, застерігає Д'юї, ми завжди маємо на увазі, що він є завершенням легітимного процесу.

2. Прагматична теорія істини. Представники прагматизму приєдналися до широко розповсюдженої на початку 20 століття думки, виголошеної Ернстом Махом, що наукові істини не є відображенням дійсності. Якщо ми визначаємо, що таке істина, писав Пірс, то мусимо визнати, що її зміст не має безпосереднього відношення до оточуючого нас світу. Істина — це те, що є властивістю нашої думки. Вона постійно змінюється і не тільки з часом, але і в залежності від конкретних умов, а також від того, який ми отримали результат. Якщо результат позитивний і є для нас благом — маємо істинне знання, і навпаки. Поняття, писав Д'юї, якими ми оперуємо, не є образами, відображеннями основних ознак явищ, предметів, а лише планом дій, інструментом.

Погляди Д'юї були визнані представниками американського бізнесу як такі, що найбільше відповідають суті американського ділового життя. На початку 30-х років 20 століття прагматизм-інструменталізм визначив парадигму своєї філософії, яка майже без змін залишається до сьогодні. Такими основними її положеннями є:

а) філософські поняття є засобом дії;

б) все, що сьогодні є логічне і корисне, є добрим і слушним;

в) поняття і уявлення постійно розвиваються, тому істина і добро є відносними, поточними[4,с.275-334.].

Прагматизм як філософія бізнесу ніколи не був чимось докладним. Часто-густо його представники висловлювали такі погляди, які виходили за його основоположні принципи. Мало того, дехто з них (наприклад, Джеймс) навіть хизувались тим, що парадигма прагматичної філософії аморфна, нечітка. «Вона,- говорив він -з успіхом може використовувати інші філософські напрямки, забарвивши їх в кольори філософії прагматизму. Життя постійно змінюється, а це детермінує часту зміну теоретичних положень. Не має значення, якою філософією ці положення сформульовані. Головне, щоб вони були переконливими, сприймалися людьми. Сприймаються— це вже корисно, і не є важливим, яка користь — реальна чи ілюзорна, оманлива». На це Пірс рішуче запротестував. «Прагматизм — це та філософія, яка визначається точністю формулювань, -заявив він: В її основі лежить логіка, яка в своїй основі виключає різного роду ненаукові вислови, нечіткі думки. Якби Джеймс хоч трохи знав математику (Джеймс був професором психології Гарвардського університету), -говорив Пірс: то він ніколи так не відгукувався не тільки про прагматизм, але і про філософію взагалі». Філософія прагматизму, стверджував Пірс, серед інших філософських напрямків займає особливе місце. Вона найбільш відповідає людям з аналітичним мисленням, тим людям, які прагнуть перевести вивірені теоретичні положення саме у площину практичної дії, а не діють за принципом "користь понад усе", навіть у випадку, якщо та користь має ілюзорний характер.

Д'юї доповнив думку Пірса, що дії людини, яка займається підприємництвом і бізнесом, повинні мати певну теоретичну, методологічно-світоглядну основу, яка є результатом строго вивіренних, підтверджених життям положень. Чим ближче ці положення до емпірії, тим вище їх статус корисності.

Пірс вважав, що мова прагматичної філософії повинна бути чіткою, ясною, вираженою, як всяка справа, яка логічно продумана і завершена позитивним результатом. Ця мова, говорив Дьюї, співзвучна часові і є свідченням того, що нарешті є філософія, яка відповідає всім верствам суспільства. Вона ввібрала в себе всі досягнення філософської думки кінця 19-початку 20 століття і найбільше приближена до життя. До тих пір, поки будуть існувати ринкові відносини, наголошував Дьюї, буде потреба в філософії прагматизму (інструменталізму).

Парадигми філософського аналізу економічного мислення як філософія бізнесу сформована на основі різних методологічних підходів до реалізації так званої моделі „економічної людини”. Одна з них спирається на перспективи індивідуального економічного світогляду, а інша – колективного.

Використання такого підходу дозволяє стверджувати, що філософія бізнесу втілює своєрідні стратегії соціального розвитку, різні парадигми економічного мислення.

Філософія бізнесу, у контексті такого аналізу, постає як особлива форма практичної діяльності, що функціонує у відповідності з принципом нелінійності[5, с. 530].

На сучасному етапі соціального розвитку економічна система має бути придатною для їх ефективного поєднання з таким основним методологічним постулатом філософського обґрунтування бізнесу, як принцип свободи індивідуальної економічної діяльності. Тому, на наш погляд, основною функцією економіки як цілісної світоглядно-методологічної системи є визначення принципів та методів ефективного функціонування бізнесу в контексті конкретної соціально-економічної системи.

Таким чином, різні варіанти визначення сутності економічної системи крізь призму господарювання та бізнес-діяльності формують різні принципи її організації, що і дає змогу розглядати філософію бізнесу як парадигму економічного мислення. Звичайно ж, бізнес передбачає соціальну відповідальність підприємця як суб'єкта соціальної дії і являє собою сполучення різноманітних видів виробничої економічної діяльності, тобто постає як свідомо виробнича діяльність, спрямована на досягнення загального суспільного блага, про що свідчить, зокрема, визначення сутності бізнесу як специфічної галузі соціальної діяльності в контексті "поєднання двох цілей, одна з яких спрямована на стимуляцію соціально-економічного прогресу, інша - на отримання прибутку" [2, с.70-79].

Отже, основою бізнесу був прагматизм. Кожен філософ по-своєму визначав вплив прагматизму на бізнес. Основні положення були сформульовані Пірсом, Джоном Дьюї і Джеймсом. Джеймс вважав, що головним за все «метод», який спрямований на пошук вигоди для людини. Пірс вважав, що головне - результат, а не те як ти йшов до нього. Дьюї вважав, що людина має мати певну теоретичну та методологічно-світоглядну основу, яка є результатом підтверджених життям положень.

Список використаної літератури:

1. *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія/Т.В.Гончарук, Н.В.Гнасевич, М.І.Гурик, О.М.Рудакевич, Р.Ю.Чигур, М.Л.Шумка; за ред. професора О.М.Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256с.*
2. *Гончарук Т., Шумка М., Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал/ Тетяна Гончарук, Михайлина Шумка // Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. – Львів, 2011. – 215-222.*
3. *Гончарук-Чолач Т. Сучасні парадигми державного управління: теоретико-філософське осмислення / Тетяна Гончарук-Чолач // Психологія і суспільство. – 2010. - №4. – С.72-81.*
4. *Гурик М.І., Гончарук Т.В., Шумка М.Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126с.*
5. *Гончарук Т. Філософія сучасного українця у форматі інноваційного суспільства/Т.В.Гончарук//Наукові записки. Сер. Філософія. Острого: Національний університет «Острозька академія», 2011. – Вип.9.*

6. Рассел Б. Історія західної філософії.— К.: Основи, 1995.—С.5.
7. Фредерік Р., Петрі Е. Ділова етика і філософський прагматизм // Питання філософії, - 1996 року, №3.- С. 70-79.
8. Ракитов А.І. Філософська азбука бізнесу / ЛЗопроси філософії.- 1991 року, - С. 25-36.
9. Тоффлер О. Третя хвиля//Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія.— К., 1996.— С. 275-334.
10. Філософія : [навч. посіб. ; за ред. І.Ф. Надольного] / Л.В. Губерський, І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко та ін. — К. : Вікар, 2008. — С. 530.